

Gazneli Mahmud

Gazneliler Devletinin en büyük hükümdârı, **Hindistan Fâtihi** ve büyük İslâm kahramanı. 2 Kasım 971 (H.361) târihinde doğdu. Babası Gazneliler Devletinin kurucusu **Sebük Tegin**, annesi ise Zâbulistan bölgesinden asil bir âilenin kızıydı.

Daha gençlik yıllarında devlet idâresinde görev almaya başladı ve babasının yanısıra katıldığı savaşlarda cesâret ve zekâsıyla kendini gösterdi. Babası Sebük Tegin'in vefâtı üzerine, orada bulunan küçük kardeşi İsmâil, yerine geçti ise de, Sultan Mahmûd hemen Gazne'ye giderek, mülkünü kardeşinin elinden aldı ve saltanatını îlân etti (997). Sâ mânîlerin elinde kalmış olan Buhârâ, Horasan, Herat, Belh, Bust ve Kâbil'i zaptetti. İran ve Irak taraflarında hüküm süren Şiî Büveyhîler (932-1062) ile önce savaş ve sonra sulh ederek saltanatını tanıttırdı. Şâfiî âlimi **Ebû Hâmid İsfahânî**'yi Bağdat'taki Abbâsî halîfesine gönderdi. **Halîfe el-Kadir** (991-1030), Gazneli Mahmûd'un elçisini memnûniyetle karşıladı. Yeni hükümdâra saltanat alâmetlerinden hil'at, tâç, bayrakla birlikte, sâhib olduğu ülkelerin "Ahid"ini gönderip, "Yemînü'd-Devle", "Velî Emîrü'l-Mü'minîn" ve "Emîrü'l-Mille" lakablarını verdi. Sultan, gönderilenleri kabulden sonra İslâm dînini yaymak ve İslâm düşmanlarıyla mücâdele etmek için her yıl Hindistan'a sefer yapmayı vâdetti. Bundan sonra başşehir Gazne'de büyük bir merâsimle hil'ati ve tâcı giyen Mahmûd, Abbâsî Halîfesi El-Kadir adına hutbe okuttu.

Sultan Mahmûd sırasıyla Horasan ile bugünkü Afganistan ve Belûcistan denilen ülkeleri tamâmen hükmü altına aldı. Mâverâünnehr Hânı İlik Han ve sonra Kadir Hanla savaşarak, Ceyhûn'un ötesine ve Harezme kadar sınırlarını genişletti. Şiî Büveyhîlerden İran ve Irak taraflarında Rey, İsfehan, Kazvin, Sâve, Zencan, Ebher şehir ve kalelerini alıp, sapık akımlara kapılanları şiddetle cezâlandırdı. Râfizîliği ve felsefî ideolojilere âit kitapları imhâ ettirip, yıkıcı faaliyetlere katılanları sıkıca tâkib ettirdi.

Gazneli Mahmûd böylece ülkesinin kuzey cephesini emniyete aldıktan sonra, tahta çıkarken yaptığı yemine ve verdiği söze sâdık kalarak Hint seferlerine başlamaya karar verdi. Eylül 1000 târihinde **ilk Hind Seferine** çıkan Sultan Mahmûd, bu târihten 1027 yılına kadar Hindistan'a on yedi büyük sefer düzenledi.

Birinci seferine Eylül 1000 târihinde çıktı. Kabil'in doğusunda Lamgan bölgesinde Hintlilerin elinde bulunan birkaç kaleyi zabtederek geri döndü.

Sultan Mahmûd'un **İkinci Hind Seferi**, Vayhand Racası Caypal'e karşı oldu. 27 Kasım 1001 târihinde Peşaver yakınlarında yapılan savaşı Gazneli ordusu kazandı. Caypal on beş kadar oğlu, torunu ve büyük kumandanlarıyla esir düştü. Sultan Mahmûd'un eline bu zaferden sonra muazzam bir ganîmet geçti. 1004 yılında Bhatiya bölgesi racası Beci Ray üzerine yürüdü. Bu seferde Bhatiya Racalığının bütün bölgelerini ele geçirdi. Bölgede mescitler ve minberler inşâ ettiren Sultan, İslâmiyetin esaslarını öğretmeleri için âlimler de tâyin etti.

Sultan Mahmûd dördüncü seferini Multan üzerine yaptı. Multan Hâkimi Ebü'l-Feth Dâvûd, Karmatî bozuk inanışına sâhib olup, Ehl-i sünnet düşmanıydı. Gazne ordusunun üzerine geldiğini haber alan Ebü'l-Feth şehri terk ederek İndus Nehri üzerindeki bir adaya kaçtı. Multan'ı zabteden Sultan, buradaki Karmatîleri cezâlandırdı. 1008 yılında Multan'ın yeni vâlisi Suhpal'ın Müslümanlığı terk ederek Moğol dînine dönmesi üzerine, Sultan Mahmûd çetin kış şartlarına rağmen Beşinci Hint Seferine çıktı. Multan önünde yapılan savaşı kazanarak, Suhpal'ı tutuklatıp Multan ve çevresinin idâresini komutanlarından Tegin Hazin'e bırakarak Gazne'ye döndü. Aynı yıl Kuzeybatı Hindistan ve Pencab bölgesi racalarının İslâmiyetin yayılmasını önlemek üzere faaliyete girişmeleri üzerine tekrar harekete geçen Sultan Mahmûd, müttefik kuvvetlere karşı Vayhand şehri ovasında yapılan muhârebeyi ağır kayıplar vererek kazandı. Ancak bu savaş ile Kuzey Hindistan racalarının kuvvetleri ezilmiş ve Pencab yolu Müslüman-Türk orduları için güvenli bir hâle getirilmiş oldu.

Sultan Mahmûd, Ekim 1009 târihinde büyük bir ticâret merkezi olan Narayyanpur'u zabtetti. 1010 târihinde çıktığı seferde Multan'ı bütünüyle fethetti. Müslümanlara eziyet eden Karmatîlere ağır bir darbe daha indirildi. 1014 târihinde çıkılan Dokuzuncu Hint Seferinde Nandana Kalesinin fethinden sonra Keşmir üzerine yüründü. Keşmir kuvvetleri iki defâ bozguna uğratıldı. Bu zaferin Hindistan'daki yankıları pek büyük oldu ve İslâmiyet en uzak yerlere kadar yayıldı.

Sultan Mahmûd, onuncu seferini, Hintlilerce mukaddes bilinen pekçok tapınak ve putun bulunduğu Thanesar şehrine yaptı. Hiçbir mukâvemetle karşılaşmadan şehre giren Sultan, bütün putları kırdırdı. "Çakrasvami" adındaki en meşhur putu Gazne'ye götürerek halka gösterdi. Bu zafer Hinduların Müslümanları tanımalarına sebep oldu. Bunun netîcesinde pekçok kimse İslâmiyetle şereflendi. 1015 yılında Keşmir yolu üzerine Lokhot Kalesini kuşattı ise de şiddetli kış yüzünden bir netîce elde edemeyerek geri döndü.

Hint dünyâsı Sultan Mahmûd'dan o derece yılmıştı ki, herhangi bir yere sefere çıkırsa şöhreti ondan önce varıyor ve şehirler korkudan teslim oluyordu. On ikinci seferini zengin ve bayındır bir ülke olan Kanave'a karşı yaptı. Sirsava Kalesini zaptetti. Baran (Bulendşehir) Kalesi önüne geldiğinde Raca Hardat, Sultânı karşılayarak Müslüman olduğunu bildirdi ve şehri teslim etti. Onunla birlikte 10.000 taraftarı da İslâmiyeti kabul etti. Mahmûd Han, sefere devamlı Cumne ile Ganj nehirleri arasında bütün şehirleri aldı. 20 Aralık 1018'de de asıl hedefi olan Kanave'i fethetti. Bu seferden tahmînen üç milyon dirhem para, altmış bin esir ve beş yüz fil ganîmet ile dönüldü.

1020 yılında Kalincar, 1021'de Keşmir ve 1022'de tekrar Kalincar racaları üzerine seferler düzenleyen Sultan, bunları itâat altına aldı. On altıncı ve en meşhur seferleri Somnat üzerine yaptı. Bu şehirde bulunan kutsal bir tapınaktaki put her yıl yüzbinlerce Hindû tarafından ziyâret edilir ve en kıymetli mücevherlerle süslenirdi. Sultan Mahmûd bunu işitince bu sapık inançla birlikte o putu da yıkmaya karar verdi. Bu sâyede Hintliler arasında İslâm dîninini yayılması da çabuklaşmış olacaktı. 18 Ekim 1025 târihinde otuz bin atlı ve yüzlerce gönüllüden meydana gelen orduyla harekete geçen Sultan, 8 Ocak'ta Somnat'ı zaptetti. Tapınağa girdikten sonra müezzine, tapınağın üzerine çıkarak ezân okumasını emretti. Tapınaktaki putların tamâmını kırdırdı. Rivâyete göre tapınaktaki ganîmetten Sultân'ın payına düşen beşte bir malın değeri yirmi milyon dînâr idi. On yedinci seferinde ise Karmatî olan Mansura hâkimi Hafif'i cezâlandırdı.

Yemînüdevle Mahmûd Gaznevî, cihangirâne fetihleri yanında, âlim bir zât olup, ilme ve sanata büyük önem verirdi. Sultan'ın sarayında her gün âlim ve şâirlerle devamlı ilmî müzâkereler yapılırdı. Sultan bu toplantıların birçoğuna kendisi de iştirâk ederdi. Sultan Mahmûd'un adına birçok eserler yazılmış olup, kendisine takdim edilmiştir. Firdevsî'nin **Şehnâme**'si bunlardan biridir. Ehl-i sünnet âlimlerinin yetiştirilmesine büyük gayret sarf eden Gazneli Mahmûd, Râfizî ve bid'at ehline karşı sert, hak mezhep ve ehline karşı pek yumuşaktı. Dîne, medeniyete hizmetleri pek büyük oldu. Parlak bir devir açtı. Ebü'l-Hasan-ı Harkânî hazretleri onun zamânında yaşamış en büyük İslâm âlimlerinden biridir. Otuz üç sene adâlet ve muvaffakiyetle saltanat sürüp, 1030'da Gazne'de vefât etti. Gazne'deki türbesi pek mükemmel ve müzeyyendi. Yerine oğlu Celâlüdevle Muhammed geçti.

Sultan Mahmûd, ömrünün kırk beş senesini savaş meydanlarında dâimâ hareket hâlinde geçirdi. O, Türk-İslâm dünyâsının yetiştirdiği en büyük hükümdârlardan

biridir. Son derece cesûr ve o derece de ihtiyatlıydı. Âlimleri toplayıp çok hürmet ve ikramda bulunurdu. Onların kalplere feyz veren sohbetlerinden faydalanırdı. İslâmiyeti yaymak gâyesiyle, iki cephede faâliyetinde bulundu. Hindistan'daki putperest Berehmenler ve Mısır Fâtımî Devleti (909-1171)nin yoğun propagandası ile İslâm ülkelerinde yayılan ve yıkıcı Râfizî-Bâtınî hareketleriyle mücâdele etti. Berehmenleri her yerde mağlûbiyete uğrattı. Buna karşılık Râfizîliği sıkı tâkib edip, ideolojilerini yasaklayıp, yıkıcı ve bölücü eserlerini imhâ etmesine rağmen, faaliyetlerini bütünüyle ortadan kaldıramadı. Lâkin yayılmasını büyük ölçüde önledi.

Devletin menfaatlerinin gerektirdiği her çâreye başvuran bir hükümdârdı. Hâdiseleri isâbetlice değerlendirmekte pek mâhirdi. Ordusu özel tâlim ve terbiye ile yetiştirilen ve sultânın şahsî birliklerini meydana getiren "Hassa Ordusu" ile ganîmetten hisse alan "Gönüllüler"den meydana gelirdi. Gaznelilerin savaş gücünün büyük bir kısmını gönüllüler meydana getirirdi. Sultan Mahmûd, İslâm ülkelerinden, vazîfeli adamları aracılığıyla gâziler toplattığı gibi, sefer zamanlarında her taraftan gelerek kendiliklerinden orduya katılanlar da kalabalık bir mikdâra ulaşırdı. Sultan Mahmûd, bu sistem sâyesinde, Orta Doğuda cihâd yapmak arzusunda olan gayretli Müslümanlar ile zararlı faaliyetlerde bulunarak sosyal bünyeyi sarsabilecek işsiz güçsüzleri başka bölgelere seferber ederek, onlara yeni imkânlar temin ediyordu. Böylece, zâlim olmayan, bir disiplin altında toplanabilen bu insan gücünü, ülkelere problem olmaktan çıkarıyordu. Hindistan seferleri netîcesinde Gazneli Devleti, sınırlarını genişletip, çok zenginleşti. Gazne şehri parklar, bahçeler, zafer âbideleri, câmiler ve Ulu Câmi gibi mîmârî eserlerle süslenmişti. Ayrıca Belh, Nişâbur gibi büyük şehirler de, o devrin en güzel ve bakımlı beldeleri hâline gelmişti.

Gazneli Mahmûd, kalabalık orduları sevk ve idârede muktedir, üstün bir kumandanlık kâbiliyetine sâhipti. Her türlü iklim ve tabiat şartlarına göre savaş usûlü tatbik etmek, malzeme temin etmek, askerî birlikler yetiştirmekte de askerî bir dehâsı vardı. Hindlilere karşı iyi tâlimli okçu tümenleri kullanmış, Mâverâünnehr, Harezmi ve Büveyhîler seferlerinde, bu ülkeler ordularının savaşmağa cesâret edemedikleri filleri ileri sürmüştü.

Gazneli Mahmûd gerek iyi idâresi, gerekse hak severliği ve adâletiyle yüzyıllarca sevilmiş örnek devlet adamlarından biridir.